

nek meg hasonló reflexiók, és még nem tudja mindig kiküzdenni az ehhez illő és kellő formát. Ezért fullad be néha vagy veszít erejéből a vers végére a pátosz.

Legsikerültebb versei többségét (*Falusai este, Varázssige, Emlék* stb.) a könnyedebbek, a „lelki enteriőr”-öket felvillantók között találjuk. Elsősorban ezekre jellemző a hangulat biztos vonalvezetése, a képalkotás harmóniája, a kompozíció finom lekerekítettsége. Igaz, hogy ebben a vonatkozásban már eléggé simára taposott utakon halad, de mégsem ragad a konvencionálisba, hanem mindig valami bájosan újat varázsol. Az ilyen versek gyűjteménye, a „Csodatevő”-motívum megnyugtatóan el- lenpontozza a „Haragos üzenet”-et.

A magánéleti líra megnyugtatóbb tónusába a gyakran emlegetett magány- érzés visz diszsonanciát (*Monológ, Csak a zene, Szonett, Könyörgő*). Nyilván szerepe van ebben a fiatalok útkeresésével járó kisebb sikertelenségeknek, alig- hanem a tartós külföldi tartózkodásnak is, de emellett gyanítani lehet a túl tu-

datos, túlzottan jövőbe kapaszkodó ember bizonyos izoláltságát (*Az én ősöm, Fegyelem*). Néha mintha a sok szeretet- tel olvasott Dantéhoz hasonlóan — bár korántsem olyan kényszerűségből — „csi- nálna pártot önmagából”.

Amennyiben a versek kronológiáját követni lehet, a biztató kibontakozás jelei rajzolódnak élénk. Fokozatosan le- olvadnak a szertelenségek, egyre inkább eltűnik a korábban nem ritka keresett- ség. A perspektívát mégis az egyenetlen- ség jelenti: a kísérletezés bátorsága rej- lik mögötte, aminek eredménye néha egy-két olyan kiváló vers, mint a *Csoda- tevő, Monológ, Óda Kubához* és a *József Attila* első része. Az ilyen művek jelölte irányban bátran lehet haladni, s ebben József Attila és Radnóti — aki itt-ott felismerhetően szüggerál egy-két sort (*Szerelem I. Könyörgő*) — csak se- gíthet. A segítség már most is inkább csak a példaadásra korlátozódik, a to- vábbi letisztulás és a teljes önállósodás pedig a következő kötetek feladata lesz. (*Szépirodalmi Könyvkiadó, 1964.*)

KAPOSI MÁRTON

Csanády János: ÚJ TÖRVÉNY

Nagyon elgondolkodtató ez a verskötet. Aktuális és fontos kérdések egész sorával foglalkozik, amelyek már önmagukban töprengésre készítetnek.

Mi a költő, a költészet és általában az irodalom helye és szerepe a ma életében, társadalmában? Élő probléma ez, a körü- lötte újra és újra felhullámzó nyílt viták is jelzik. Csanády minden elfogultságtól és egyoldalúságtól mentesen foglal állást. A költő ma már nem népvészér, „a költőn nem függ már a világ szeme”, s ezt az örökölt tisztüket bizvást átruháztatják másokra. De ez nem csökkentheti felelős- ségüket, nem jelentheti a vers ellenségei- nek győzelmét sem: a költőnek csatlakoz- ni kell az „égre törő hadhoz”, „fontos tetteink” krónikásának kell lenni, és — amint azt felejthetetlenül szép versében, a *Váltott lovakon* címűben írja — érezni és szolgálni kell az: *időt*, egy fejhosszal még meg is előzve azt.

Ezt a szép ars poeticát hallatlan erő- feszítéssel és energikussággal igyekszik valóra váltani. De néha úgy tűnik, a költészet jelentőségét és perspektíváját illetően maga is szkeptikus. Egyik versé- ben rezignáltan állapítja meg:

„Csak a tudomány szökdél előre,
egyébként minden ösdi, lomha
belefullad a döglött unalomba!”

Korszerűtlen című versének olvasásakor is úgy érezzük, hogy ez a cím a költészetre vonatkozik.

Pedig Csanády lírája egyáltalán nem korszerűtlen. Nagyon időszerű abban a tudatosságában is, amellyel a gondolati költészet fontosságát, domináló szerepét felismeri és műveli. A jövő nagy lírájának általában és személyesen Csanádynál is, ez a legjobb útja. A mélyenszántó gondo- latiság teszi elsősorban izgalmassá és ma-

gával ragadóvá költészetét már most, amikor pedig legfőbb hibái is itt keresendők.

Mert bármennyire is igyekszik ez a mély gondolati telítettség átfogni „az atomkor küszöbén” a világot, a múlt és jelen, elmélkedés és cselekvés, egyén és közösség viszonyának sokszorosan összetett problémakörét boncolgatva, a megoldás legtöbbször nem elégíti ki bennünket. Vagy a bonyolult dolgok egyszerűsödnek le Csanády felfogásában, s nyerneek ezáltal egyoldalú beállítást, vagy a megformálás sikerül kevésbé.

Csanády egy nagyon sok belső harccal kiküzdött, mélyen átértzett, de nagyon jól megválasztott költői magatartás megvalósításának kezdetén tart. Ebből adódnak a kötet ellentmondásai, művészi egyenlenségei. Nemcsak a költészet funkciójának inegítelésében mutatkozik kisebb következetlenség nála, hanem másutt is. Néha sziklaszilárdan bízik abban, hogy gondolat és tett, Hamlet és Toldi benne ikertestvérek; hogy látja „a cselekvésnek minden útjait” (s „hát halál a halál egy tett után?”). Máskor elbizonytalanodik és nagyon találóan — egyben jellemzően, mert a sportterminológiát és tematikát talán senki sem alkalmazta ilyen művészién, mint Csanády — „furcsa időzavart” érez, amikor nem tud világosan és alaposan átgondolni eseményeket, „ködfigurákat” lát csupán, és versében a mentő „sakklépés” is csak egy frázis, ami különösen kirívó ebben a kötetben.

Az ellentmondásokat tovább folytathatnánk. A lelkes kétségek nélküli ifjúkor, a kézzelfoghatóan nagy eredményeket hozó tetek és a jelen áttételesebb munkái közötti összevetésben a költői szubjektívizmus kissé torzít — még akkor is, ha ez egyébként rokonszenves és jó szándékú

elfogultság is. Formai síkon még eklektikusan keveredik a túlságosan konvencionális és a túl modern. A szükséges gondolatiság sem találta még meg a legkifejezőbb formát: olykor szárazon elmélkedő, máskor túlságosan absztrakt, vagy töredezett a gondolat kifejezés. Ebben a kötetben még ritka az olyan igazán jó vers, mint a *Váltott lovakon*, az *Atomkori próbatétel*, vagy *Az anyaföld*.

Az egészséges türelmetlenség, a költő tehetségébe vetett bizalom szölt belőlünk, amikor ezeket irtuk. Csanády János a legmagasabbra tette a mércét önmaga számára ebben a kötetben: fel akarja térképezni az embert és a társadalmat „az aranykor küszöbén”, összehangolni és egységbe fogni a világot, hogy verseivel, „a Főcsapáson szolgálja a Rendet”.

Ilyenkor elkerülhetetlenül adódik a kérdés a végső értékelés előtt: a vállalkozás nagysága és nemessége milyen arányban áll a megvalósulással? És az is óhatatlan, hogy az ars poetica eredményének fényében más megvilágításban tűnik fel az eredmény is. Nem arról van szó persze, hogy az előbbi erényei miatt hallgatnunk kell az utóbbinak gyengéiről. De a nagy célok elérése nagy akadályokon keresztül történik, soha sem töretlenül és egy csapásra.

Ezt figyelembe véve — túl azon, hogy az *Új törvény* az 1964-ben megjelent verseskötetek legjobbjai közé tartozik —, elsősorban az ígérlet, a perspektíva alapján kell sokra tartanunk Csanády kötetét, s ezen az alapon a költői fejlődés szempontjából is találonak tarthatjuk azt, amit Csanády más vonatkozásban mond magáról: „Előre léptem hát...” (*Magvető Könyvkiadó, 1964.*)

VÖRÖS LÁSZLÓ

Gyárfás Endre: PARTKÖZELBEN

A világ egységes egészként, harmóniá-ként való átélése, s a rendteremtés igénye olykor nagyszerű képeket hoz létre Gyárfás Endre első kötetének verseiben (*Prahova völgye; Jalomica völgye; Pályaudvaron; Tavaszi hívogató; Mese stb.*). Ez a szemlélet teszi megkapóvá a *Hajókiürt* indítását is:

A járdaszélre ült az éj: kopott kalapja eltakarta a napot, s a porszemek — a csillagok — puhán pihentek az óriás karimán.

Ahogy azonban a szobán elhatalmasodott „fiókbéli csönd”-et eloszlató hajókiürt bűgása nyomán a költő szeme